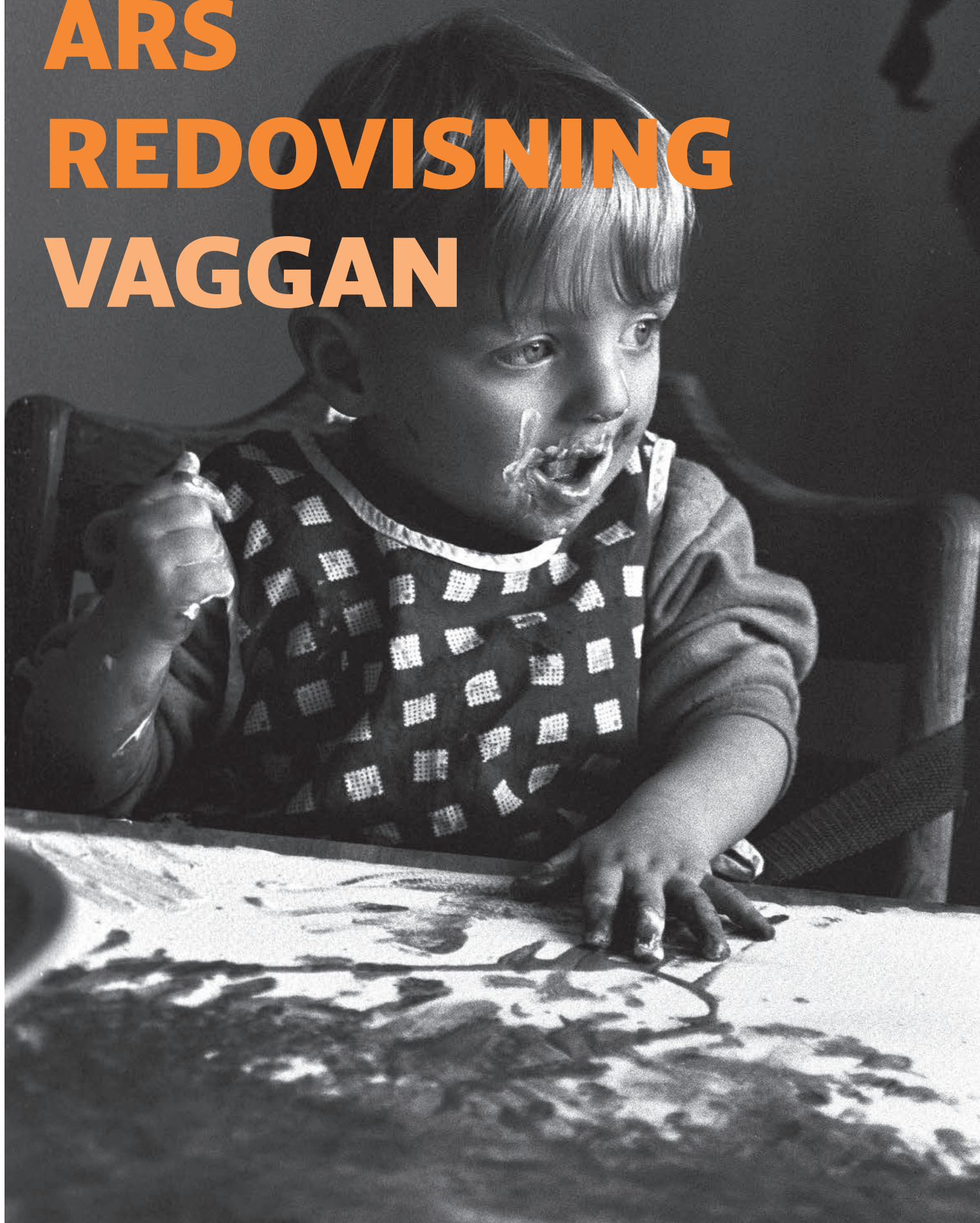

**TJUGO
ÅRS**

**REDOVISNING
VAGGAN**

VAGGAN

INNEHÅLL

Hur lönsamt är Vaggan?	5
20 år i korthet	6
Projektansvarig har ordet	8
Historik	10
Mål och strategi	12
Starten	14
Ekonomi	15
Men det behövdes mer resurser	15
Marknadsutveckling – Litauen	17
Vaggan expanderar – Lettland	19
Hjälpmedel och kunskap	20
SPP	22
Vaggan – även för äldre	22
Ukraina	22
Målgrupp	25
Utveckling av målgruppen	28
Framtida utmaningar	28
Resultat	30
Styrelse	30

Hur lönsamt är Vaggan?

Idag mäter vi det mesta i siffror, oavsett vad det handlar om. Vi vill följa upp resultat, jämföra nyckeltal och dra slutsatser. Men hur ska vi på Vaggan mäta våra resultat?

Vi har mål och visioner, precis som vilken verksamhet som helst. Tack vare dessa mål har vi bidragit till en stor förändring för tusentals barn i Lettland och Litauen. Ett barn som föds med funktionshinder har idag mycket större möjlighet att få hjälp än för tjugo år sedan. Då var det inte alls accepterat och barnet fick i de flesta fall växa upp på barnhem. En plats som var kall, dragig och där det saknades både leksaker och kläder. Det är svårt att föreställa sig utsattheten.

Tänk dig ett barn som får möjlighet att lämna barnhemmet och flytta hem till sina föräldrar igen. Tack vare att föräldrarna får stöd och barnet får rätt utrustning. Vad är värdet av att återförening en familj? Det går inte att beskriva i siffror.

Den här redovisningen är till för alla som hjälpt oss under åren. Här kan ni se vad vi har lyckats med tillsammans. Den är också till för er som vill lära känna Vaggan. Vi vill visa att det finns värden som är större än att de ryms i en årsredovisning. Vår förhoppning är att ni vill stötta oss i framtiden – och förbättra livet för funktionshindrade barn i Baltikum.

20 år i korthet

För två decennier sedan startades Vaggan. Då övergavs tusentals barn varje år i Litauen och Lettland, bara 70 mil från Sverige. Kanske tycker du att det låter helt främmande, som om det handlar om ett annat århundrade.

Vissa barn lämnades redan som spädbarn. Andra efter några år då föräldrarna inte orkade eller klarade av att ta hand om dem.

Många av barnen hade medfödda funktionshinder. Ofta saknades både pengar och kunskap för att kunna ge dem några som helst möjligheter i livet. Därför hamnade många på barnhem trots att föräldrarna skulle ha kunnat ta hand om dem – om de visste hur och om de hade hjälpmedel.

Det är här som Vaggan kom in i bilden. Vi samlade in pengar och material för att så många barn som möjligt skulle slippa bo på institution. Samtidigt hjälpte vi till med utbildning av föräldrar och sjukvårdspersonal.

Här vill vi berätta om hur allting startade och vad som har hänt under Vaggans första två decennier.

Det är ett resultat att vara stolta över. Barnen har fått det bättre på många sätt. Efter tio år kunde många handikappade barn i Litauen lämna barnhemmet Lopselis och flytta tillbaka hem till sina familjer igen. Nu, efter tjugo år, har de flesta kunnat återvända hem, eller flyttat till familjehem runt om i landet.

Vi som arbetar med Vaggan har som mål att tömma barnhemmen i Baltikum. Men det fortsatta arbetet är minst lika viktigt – att se till att alla dessa barn får de hjälpmedel de behöver och att personal och föräldrar får utbildning.

Projektansvarig har ordet

Jag har de senaste 20 åren varit projektansvarig för Vaggan. Allting började när jag på uppdrag av chefredaktören för Dagens Medicin besökte barnhemmet Lopselis i Litauen. Där fanns cirka 100 barn, nästan alla med någon form av funktionshinder.

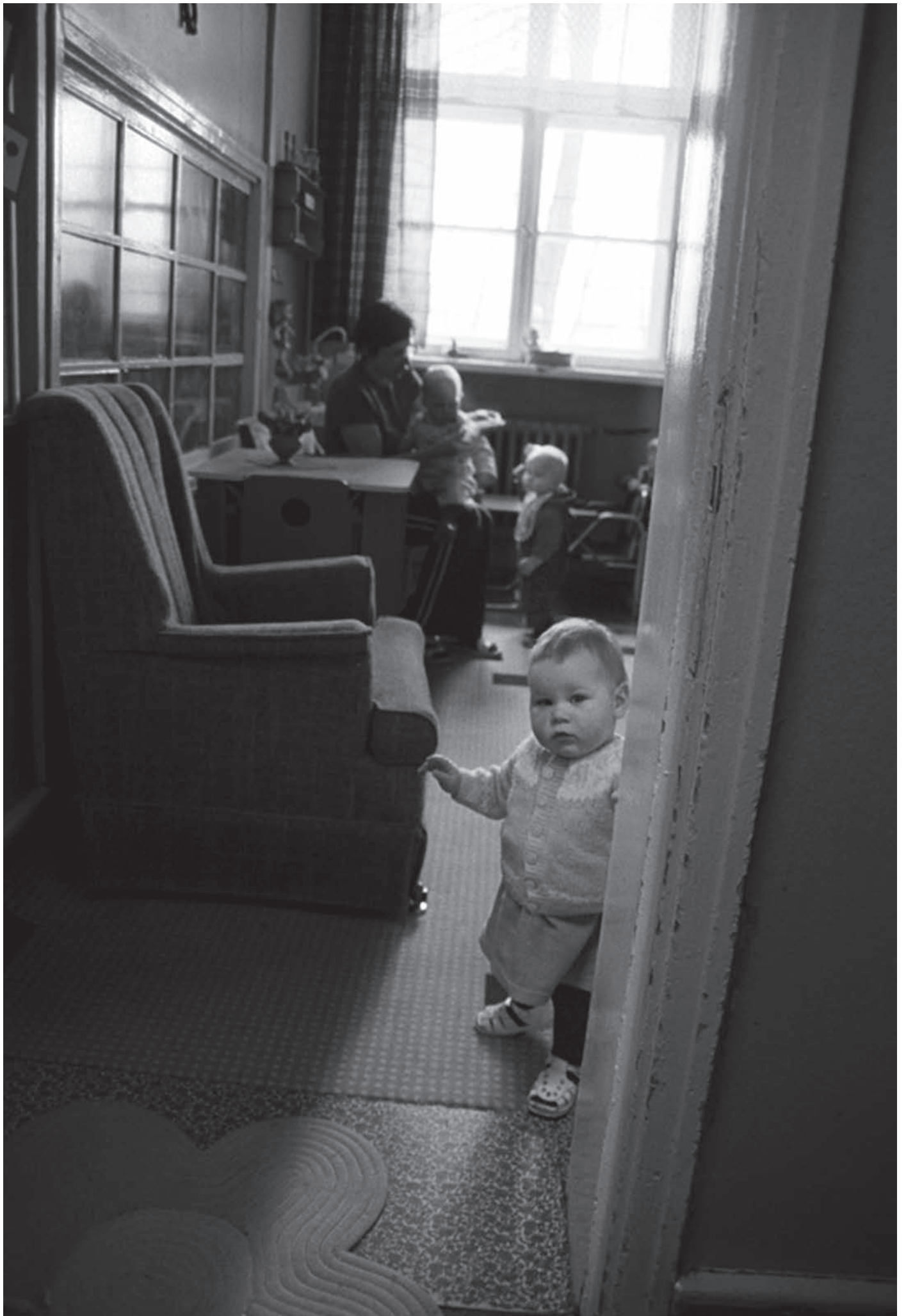
För mig var det som att ta ett långt steg bakåt i tiden jämfört med de barnhem i Sverige som jag kände till. Här saknades allt från kläder till hjälpmedel, från sjukvårdsutrustning till kunskap om olika diagnoser. Barnhemmet ägdes av kommunen och hade en budget som aldrig räckte. Föreståndaren för Lopselis, Audrone Prasauskiene, berättade för oss att hennes mål var att så många som möjligt av barnen skulle kunna flytta hem till sina föräldrar istället för att bo på institution hela livet. Audrone hade fått sin utbildning i Sverige och Norge och insett vilka möjligheter det fanns att göra livet bättre för barnen.

Efter att ha sett allt detta var beslutet att hjälpa till inte svårt att fatta. För mig var det mycket överraskande att ett land som ligger så nära Sverige kunde vara så långt efter oss när det gällde omhändertagandet av funktionshindrade barn.

Det finns många som hjälpt till under åren. Tack! Tänk att de flesta barn idag kunnat flytta hem till sina biologiska föräldrar eller kommit till utbildade familjehem. Detta tack vare den utbildning föräldrarna fått och de hjälpmedel Vaggan kunnat bidra med.

Lars Hedell
projektansvarig Insamlingsstiftelsen Vaggan 2003-2023

Historik

Allting började med Alfonsas. Han var en liten pojke med hjärnbräck som bodde på Lopselis. Hjärnbräck innebär att det saknas en bit av pannbenet, där hjärnan har trängt ut och på vägen förstört ögat.

På den tiden var Per Gunnar Holmgren chefredaktör för Dagens Medicin. Han och några kollegor fick kontakt med Audrone på barnhemmet Lopselis och kom dit på ett besök. Barnhemmet ligger i Litauens näst största stad, Kaunas.

Det fanns inga möjligheter att operera Alfonsas i Litauen, så Per Gunnar jobbade för att få med honom till Sverige. Tillsammans med vänner och i samarbete med Nedirafonden blev det möjligt. Alfonsas bodde hemma hos Per Gunnar och hans hustru under tiden då han undersöktes inför operationen. Eftersom de blev väldigt förtjusta i Alfonsas ville de försöka att adoptera honom.

Alfonsas opererades i Lund och allting såg bra ut till en början. Men några dygn senare tillstötte komplikationer och han överlevde inte.

En tid efter begravningen bestämde Per Gunnar att han ville göra något för barnen i Litauen. Därför tog han med en kollega, Lasse Hedell, för att de tillsammans skulle besöka Lopselis.

Barnhemmet var kallt. Det saknades utrustning och personalen var inte utbildad att ta hand om de handikapp som barnen hade. De hade inga leksaker och ont om kläder. Det var mer som en förvaringsplats för övergivna barn. Så beskriver Lasse Hedell sitt första besök på Lopselis.

I Litauen sågs det som skamligt att ha ett handikappat barn. Många föräldrar lämnade bort dem även om de hade haft råd att sköta dem själva. Det fanns ingenstans för föräldrar att vända sig för att lära sig ta hand om barnen. Många av dem hade skador då föräldrarna missbrukat alkohol eller droger. Det kunde också handla om fattigdom där det saknades både arbete och bostad.

Lasse minns hur han kröp omkring på golvet med barnen och de drog honom i skägget. Vissa hade inte sett en man förut. Det var där på golvet han bestämde sig. När han såg hur mycket som fanns att göra då gick det inte att bara lämna det bakom sig. Audrone hade sedan länge haft en dröm om att införa habilitering i Litauen, enligt den skandinaviska modellen. Besöket blev starten på allt. Lopselis betyder just Vaggan på svenska, så därför fick det bli namnet på projektet.

Mål och strategi

Vaggans mål är att så många baltiska barn som möjligt ska slippa bo på barnhem, och att utbilda personal över hela Baltikum.

För att uppnå detta ska Vaggan bygga upp ett habiliteringscenter i vart och ett av de baltiska länderna. Detta visade sig inte vara nödvändigt i Estland, eftersom det redan fanns ett habiliteringscenter tack vare landets nära kontakter med Finland.

Habilitering är ett begrepp som stammar ur samma latinska rot som habil; i denna mening betyder habilitera ”att göra skicklig”.

Habilitering som verksamhet innebär åtgärder för anpassning för barn och ungdomar med funktionsnedsättning, eller deras omgivning, för att möjliggöra ett dagligt liv och arbetsliv. Habiliteringsinsatserna fortsätter upp i vuxen ålder.

På Vaggan jobbar vi med den skandinaviska modellen för habilitering. Det innebär att det inte bara är barnet som behandlas utan att hela familjen ställs i centrum. Bland annat anordnas kurser med inbjudna specialister och hela familjer får möjlighet att vistas på Lopselis under kortare perioder. På Lopselis får familjerna medicinsk, social, psykologisk och pedagogisk vägledning i att hantera vardagen i hem och skola. Det är viktigt att umgås med andra i samma situation.

Starten

Kulturen i Litauen är fortfarande starkt präglad av sovjettiden. För tjugo år sedan var det ännu tydligare. Om man hade ett barn med funktionshinder så lämnade man bort det. Därför insåg vi att det behövdes massor av utbildning och stöd till barnens föräldrar.

Vaggans arbete på Lopselis tog fart. Ett av de fallfärdiga husen som fanns på området anpassades till att bli ett habiliteringscenter. Samtidigt utbildades föräldrar, så de själva kunde ta hand om sina barn i hemmet. Ryktet spred sig snabbt och det blev kö från hela Litauen av föräldrar som ville få hjälp. Vaggan såg till att alla som tog hem sina barn fick de hjälpmedel som behövdes.

Ekonomi

Som ett första steg bestämdes det att ingen som jobbar med Vaggan i Sverige ska ha betalt för annat än resor. Alla pengar som samlas in måste oavkortat gå till ändamålet. Dagens Medicin skulle i början täcka alla administrativa kostnader, bland annat resor och transporter.

Men det behövdes mer resurser!

Redan i ett tidigt skede blev AB Gullringsbo Egendomar Vaggans huvudsponsor. Övriga sponsorer är Koberg & Gåsevadholms Godsförvaltning, Bonniers och Auran AB.

Partners är Lundberg & Co Reklambyrå som skött vår marknadsföring sen starten, webbyrån Rodeopark som sköter vår hemsida, samt Invacare. En lista på våra partners finns på vår hemsida www.vaggan.se.

När det gäller hjälpmedel har olika hjälpmedelscentraler i Sverige samt Sodexo AB varit viktiga. De bidrar dessutom med utbildning av personal. Framför allt på den stora hjälpmedelscentralen Vaggan har byggt upp i Lettland. All utrustning har Vaggan fått gratis, genom att tigga. Allt från sjukvårdsmateriel, ultraljudsmaskin, kontorsutrustning, arbetskraft och så vidare. Allt har skänkts!

Vi vill även passa på att tacka tidigare partners, som bidragit till Vaggans arbete genom åren: Microsoft, Hewlett Packard och Sanofi, Icacuriren, Vi Föräldrar, Folkhem Produktion AB och Wåhlin Fastigheter med flera.

”Det gäller bara att någon vågar fråga. Man kan bara få ett nej och jag vet inte hur många nej jag fått. Det gör mig bara triggad att fortsätta. Till exempel när vi behövde köksutrustning. Av en slump hörde jag några prata på en restaurang om att de skulle renovera stället. Jag passade på att fråga. Så fick vi ett begagnat restaurangkök, helt gratis. Men det är ju inte bara jag som varit aktiv, utan det finns många eldsjälar ute i landet som har hjälpt till, och fortfarande hjälper till.”

Lasse Hedell

Marknadsutveckling – Litauen

För tjugo år sedan var barnhemmet Lopselis ett fallfärdigt hus. Under de kalla vintrarna blåste det rakt igenom barnhemmets trasiga dörrar och fönster. Badrummen var skadade av mögel. Det var en passiv förvaringsplats för övergivna barn. Idag är bilden en helt annan.

Ett av Vaggans mål har varit att bygga Litauens första kompletta habiliteringscenter, enligt skandinavisk modell. Hösten 2010, efter drygt åtta års arbete, hade vi nått målet. Tack vare bidrag och engagemang, och ett samarbete mellan Vaggan och andra nordiska organisationer har man idag möjlighet att habilitera barn med neurologiska handikapp och skador.

Under den här perioden anslöts Lopselis till Universitetssjukhuset i Kaunas och blev ett nationellt habiliterings- och rehabiliteringscenter för hela Litauen. Det betyder att alla barn med behov av specialbehandling passerar Lopselis. Där har varje barn ett eget utvecklingsprogram och får varje vecka individuell träning i bildterapi, motorik och hos logoped. På centret jobbar man för att barnen ska behandlas individuellt, utifrån handikapp och behov. Idag finns ett samarbete med svenska läkare och fysioterapeuter.

Nya Lopselis som byggs vid Universitetssjukhuset i Kaunas. Habiliteringscentret är kopplat till barnsjukhuset vid Universitetssjukhuset (den mörka byggnaden i bilden). Det bekostas av den litauiska staten och är färdigt vid årsskiftet 2023/2024. Målet är att det ska vara av skandinavisk klass. Vaggan bidrar med utrustning av olika slag, såsom kontormöbler, ett komplett undervisningsrum för 50 personer, sängar med mera.

Vaggan expanderar – Lettland

Under 2011 var det dags för Vaggan att inleda sitt arbete i Lettland. Målet var att bygga upp samma typ av verksamhet som i Litauen. På grund av den höga arbetslösheten i landet var det vanligt med alkohol- och drogproblem. Det i sin tur ledde till att barn föddes med olika funktionsnedsättningar och ibland smittades av till exempel hiv. Andelen barn med CP-skador har ökat under senare år. Det sker även en ökning av olika former av misshandel mot barn, ibland är fallen så svåra att barnen får hjärnskador och hamnar på barnhem. På Vaggan har vi tyvärr sett många exempel på detta.

När en kvinna föder barn i Lettland och inte har möjlighet att ta hand om det, så kan hon lämna barnet i ett anonymt “bebis-fack” på sjukhuset. Hon har sedan sex månader på sig att ångra sig, annars blir barnet omhändertaget och placerat.

Hjälpmedel och kunskap

Det är tungt för familjer med handikappade barn i Lettland. Det är upp till två års kö för att ett barn ska få till exempel en rullstol eller protes. Även om det finns utrustning så måste man vänta. Reglerna säger att det är staten som ska bekosta sådant, så det går inte att betala en rullstol till sitt barn även om man skulle ha råd. Det är inte heller säkert att det blir rätt typ, för det saknas kunskap. Här vill Vaggan hjälpa till, genom att skänka hjälpmedel och utbilda personal. Enligt lagen går det att ta emot utrustning som en gåva och tack vare hjälpmedelscentraler i Sverige är detta nu möjligt.

SPP "Biedriba" Specialo Paligidzeklu Parks

Vi träffade några unga arbets- och fysioterapeuter som också insåg att det behövdes en hjälpmedelscentral i Lettland, där man snabbt kunde få personligt anpassade hjälpmedel. Så bildades SPP, som idag är en hjälpmedelscentral som täcker hela Lettland och vid behov Litauen.

Alla hjälpmedel är gratis. För väldigt avancerade hjälpmedel tar man ut en låg hyra som också täcker underhåll. Idag skickar den lettiska statliga hjälpmedelscentralen många behövande till SPP då man inte kan leverera det som behövs och inte heller har personal för anpassning.

Målet i Lettland är att bygga upp ett habiliteringscenter i Riga. För en tid sedan skrev Vaggan ett avtal med välfärdsministeriet i Lettland som ska hjälpa till att utveckla detta. Men det är några år kvar innan det är på plats.

Vaggan – även för äldre

Under arbetet med olika barnhem i Lettland upptäckte vi att det saknades hjälpmedel även för de äldre, på ålderdomshemmen. Där fanns inte ens käppar, duschstolar, toalettförhöjningar och liknande. Därför hjälper Vaggan även till att förse ålderdomshemmen med utrustning.

Ukraina

Redan innan kriget bröt ut fick vi en förfrågan från Ukraina om vi kunde skänka hjälpmedel till den centrala hjälpmedelscentralen i Kiev. Sedan kriget bröt ut hämtar militärsjukhuset i Kiev främst rullstolar, rullatorer och kryckor. Därifrån sprids det vidare till behövande sjukhus närmare frontlinjen.

Målgrupp

Alla barn har sin historia.

Här har vi samlat några av dem. Texterna nedan är hämtade ur ett reportage från Lopselis, som tidigare varit publicerat i tidningen Vi Föräldrar. Observera att miljön på barnhemmet är mycket bättre idag, den liknar mer ett svenskt sjukhus. Och synen på handikappade barn har blivit bättre. Men det är viktigt att vi aldrig glömmer barnens berättelser.

”Det är lekdags på barnhemmet Lopselis tredje våning. Mellanmålet är avdukat och barnen stimmar runt. Men vid ett bord sitter en 4-årig pojke, sammanbiten, tyst och allvarlig. Han har inte sagt många ord under den månad som har gått sedan han och hans 1-åriga lillebror placerades här.

– Myndigheterna tog hand om Lukas och hans bror när de hamnade på sjukhus. Då hade de vanvårdats länge, mamman hade träffat en ny man som var elak mot bröderna. Till slut fick hon välja mellan den nye mannen och sina barn. Och nu bor de här, säger Daiva Bartkuvieni, som är barnläkare på Lopselis.

En i personalen stoppar en penna i handen på Lukas i ett försök att få honom på andra tankar. Pennan hänger slapt i handen och han brister i gråt.

– De enda gångerna han öppnar munnen är när han berättar om hur snäll hans mamma är och frågar när han ska få komma hem. Han brukar upprepa att hans mamma är bäst i världen, säger hon.”

”Längst in i den grönmålade korridoren, i ett litet fönsterlöst rum, ligger 5-åriga Kamile. Hennes rödprickiga pyjamas är den enda färgklicken i det kala rummet. Hon föddes med hydrocefalus, en sjukdom som gör att hennes huvud har vuxit till enorma proportioner. Den operation som kunde ha förhindrat detta gjordes aldrig när hon var nyfödd.

– Kamile kunde sitta upp i en specialbyggd stol under en period, men nu är hennes huvud så stort att hon inte kan hålla upp det. Numera måste två personer hjälpas åt att mata henne, berättar Daiva och stryker henne över kinden. Kamile ler stort, hon är blind och har ständiga smärtor i huvudet. Hon ligger till sängs hela dagarna, men när någon är inne i hennes lilla rum brukar hon le stort.

– Det bästa Kamile vet är när de andra barnen på avdelningen leker framför hennes säng, då skrattar hon. ”

”Dagverksamheten ligger i en av de långa, mörka korridorerna på första våningen. Från ett av de små rummen, som knappt rymmer mer än en smal vuxensäng och en spjalsäng, hörs ett gurglande skratt. Det är Beatrice, 5 månader, som precis har lärt sig att vända sig.

Mamma Renata Zemmtiene berättar stolt om hur Beatrice, som har Downs syndrom, utvecklats på de fyra veckor de har bott på Lopselis. I morgon är det dags för dem att åka hem igen. Väl hemma i den litauiska småstaden Viekaviskis väntar släkten ivrigt.”

”I en säng ligger 2-årige Tautvydas, och drar sig efter eftermiddagsluren. Intill sig har han en luddig flodhäst och över sängen svävar en speldosa med fjärilar. Kanske är det hans föräldrar som har gett honom speldosan vid något av de två, mycket korta, årliga besöken. Tautvydas har välbärgade föräldrar, men de lämnade bort honom eftersom han föddes med Downs syndrom.

– Vi har länge försökt övertala dem att ta hem honom, men de skäms. De skämdes så mycket att de födde honom på ett sjukhus långt ifrån hemstaden, så att det inte skulle komma ut att de fått ett handikappat barn, berättar Daiva.

Hon tar vant upp honom ur sängen, småpratar kärleksfullt med honom medan han får på sig sina snickarbyxor, en varm tröja och ett par enorma glasögon med blå bågar.”

Utveckling av målgruppen

Konstterapi har blivit ett viktigt inslag på barnhemmen. Inte bara för att barnen tycker att det är roligt att måla utan för att det är viktigt för den personliga utvecklingen. I både Litauen och Lettland har personal fått utbildning för att kunna arbeta med färgterapi.

Barnen får måla med riktiga konstnärliga kvalitetsmaterial som vår sponsor inom området, ColArt Sweden, donerar. Bildlärare och konstnärer från Sverige bidrar med utbildning.

Framtida utmaningar

Tjugo år har passerat. Vaggan och andra organisationer har bidragit till att göra stor skillnad på barnhemmen i Litauen och Lettland. Både personal, barn med funktionshinder och hela familjer har fått en bättre vardag.

Men än kan vi inte luta oss tillbaka.

Lopselis behöver utbildning och mer utrustning. Där vill vi fortsätta lägga cirka 150 000 kronor på utbildning varje år. Universitetssjukhuset har inte möjlighet att bidra till resor för personal till Sverige för utbildning eller besök på den årliga konferensen om barnhabilitering och liknande.

Det är stor skillnad mellan Lettland och Litauen när det gäller utbildningsbehov.

Tack vare Audrone har Lopselis personal hög utbildning och varje år gör vi tillsammans upp en utbildningsplan. I Lettland har personalen på barnhemmen ofta en låg utbildningsnivå. Tanken är att Vaggan ska satsa mest på att utbilda på plats i Lettland. Ibland med hjälp av personal från Lopselis men även hålla distanskurser.

SPP i Riga är ännu inte självgående ekonomiskt utan behöver bidrag. Transportkostnader – såsom inhämtning, mellanlagring och slutlig transport – blir allt högre. Planen är att de ska vara självgående 1 januari 2026.

Med krig, inflation och oroligheter i världen märker vi att det blir tuffare för Vaggan att få bidrag från allmänheten. Vi söker därför ytterligare sponsorer. Har du och ditt företag möjlighet att bidra? Det finns olika sponsor/partnerskap, välkommen att kontakta oss för mer information.

Resultat

Det finns många resultat som är svåra att mäta i siffror. Till exempel samhällets syn på funktionshindrade barn. Här har Vaggan bidragit till en stor förändring.

Vaggan erbjuder till exempel öppna forum på Lopselis, där föräldrar till barn med till exempel Downs syndrom kan träffas. Familjerna har på så sätt fått en samlingspunkt. De får kunskap och styrka av varandra och barnen göms inte längre undan.

När fler familjer får möjlighet att ta hem sina barn bidrar det till att förändra samhällets syn på funktionshindrade barn. Vi har verkligen märkt en positiv förändring under de senaste åren – både i Lettland och Litauen.

När Vaggan startade sin verksamhet i Litauen hamnade många barn med funktionsnedsättningar på barnhem. Idag bor de flesta med sina biologiska föräldrar eller i familjehem. Det finns numera endast ett fåtal barn på barnhemmen.

Styrelse

Lisa Blohm

Styrelseordförande
Chefredaktör Dagens Medicin

Helena Rönnberg

Styrelseledamot
Chefredaktör Handelsnytt

Lena Jansson

Styrelseledamot
Sodexo Hjälpmedel

Toms Berants

Styrelseledamot
Arbetssterapeut och chef SPP

Magnus Hamberg

Revisor
Persells revisionsbyrå

Vill du kontakta oss?

Du når oss alla på adressen info@vaggan.se

Stort tack till Tellogruppen AB som hjälpt oss med tryck av denna 20-årsredovisning, fotograferna Jann Lipka och Lena Ledin Andersson samt skribent Katarina Petersmo.

VI STÖDJER VAGGAN

AB Gullringsbo Egendomar
Koberg & Gåsevadholms Godsförvaltning
Bonniers
Auran AB
Sodexo AB
Svenska Hjälpmedelscentraler

VAGGAN

Ditt bidrag gör skillnad. Swish-nummer 123 902 00 09 Plusgiro 90 20 00-9 Bankgiro 902-0009.
Alla insamlingskonton beviljade av Svensk Insamlingskontroll – din garanti för att gåvan når ändamålet.

